

активізації уяви та фантазії.

Важливість формування особистісного досвіду підкреслює О. Рудницька, суттєвою ознакою якого є його творчий характер, залучення людини до самостійної художньої діяльності, всі види якої стимулюють прояви фантазії, образного уявлення. Наявність творчого елемента забезпечує взаємозв'язок педагогічних впливів і саморозвитку людини [7].

Висновки. Отже, розвиток художньо-образного мислення молодших школярів у процесі трудового навчання неможливий без певного розвитку уяви, здатності до фантазії. Творчій уяві властива новизна, оригінальність образів, рішень, вона тісно пов'язана з самостійністю мислення, що передбачає сформованість системи інтелектуальних прийомів. Процес художньо-творчої діяльності, є найвищим виявом пізнавальної самостійності, який можливий за умов взаємодії здобутих знань, умінь і певного досвіду творчої діяльності, а також позитивних мотивів пізнання.

Література

1. Батюк, Н. О. Формування художньо-образного мислення молодших школярів на уроках музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання / Н. О. Батюк ; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2003. – 19 с.
2. Бех, І. Д. Виховання особистості : підручник / Іван Дмитрович Бех. – Київ: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Комаровська, О. А. Художній образ як вектор створення художньо- освітнього простору мистецького навчального закладу/ О. А. Комаровська // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 9. – С. 210 – 215.
4. Костюк, Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; під ред. Л. М. Проколієнко. – Київ: Рад. шк., 1989. – 612 с.
5. Михайлова, М. В. Развитие художественно-образного мышления детей 6-7 лет средствами музыкально-драматической деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / М. В. Михайлова ; Ин-т худож. образования Рос. акад. образования. – М., 2010. – 19 с.
6. Про загальну середню освіту : Закон України 13.05.1999 № 651-XIV // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 23. – Ст. 4.
7. Рудницька, О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб./ Рудницька О. П. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2005. – 360 с.
8. Сухомлинський, В. О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський ; [редкол. : Дзевєрін О. Г. (голова), Грищенко М. М., Заволока С. П., Сухомлинська Г. І. [та ін.]]. – Київ: Рад. шк., 1976. – 654 с.
9. Тихомиров, О. К. Психология мышления : учеб. пособие / О. К. Тихомиров. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 272 с.
10. Фунткіова, Н. В. Формування образного мислення у старшокласників засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. В. Фунткіова ; Луганськ. держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2000. – 19 с.

О.В. Гончарук,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник –канд. пед. наук, доцент М.І. Семко

ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Постановка проблеми. З найдавніших часів внутрішня спорідненість різних видів мистецтва є основною тенденцією розвитку художньої культури. Всі види мистецтва споріднені й покликані до життя потребами людей естетичними, пізнавальними, комунікативними, виховними тощо. Немає мистецтва головного або другорядного. Жоден вид мистецтва не може бути замінений іншим, а всі разом вони утворюють динамічну систему, єдиний організм із загальними закономірностями. Наприклад, музика не може, як живопис, прямо зображати видимий предметний світ. Вона не може, подібно до літератури, безпосередньо передавати зміст певних понять і уявлень, але здатна з досконалістю,

недоступною іншим видам мистецтва, прямо і безпосередньо відтворювати духовне життя людини, виражати характер і динаміку її переживань, втілювати найтонші нюанси її почуттів.

Між видами мистецтва існує не тільки сюжетний або хронологічний зв'язок, а й внутрішній, творчий і життєвий. І це зрозуміло, адже всі види мистецтва народжуються з єдиного джерела - реального життя, яке однаковою мірою живить творчість і композитора, і письменника, і художника. Отже, взаємозв'язок між видами мистецтва визначає не лише знаходження внутрішніх зав'язків між музикою, літературою і живописом, а між цими видами мистецтва і життям. Постає питання: "Чи здатні окремі види мистецтва відтворювати цілісну картину світу, якщо вони відображають дійсність, безпосередньо звертаючись лише до однієї з її сторін?" Підкреслимо, що твори мистецтва існують не поза часом і простором - у кожному з них об'єктивно опосередковуються численні зв'язки з іншими творами, життєвим і художнім досвідом тощо. В результаті такого опосередкування світ, відтворений в конкретному художньому творі, знову набуває цілісності.

Безпосередність певного виду образності або, навпаки, необхідність асоціативного домислювання зумовлює сильні й слабкі сторони різних видів мистецтва у їх конкретно-почуттєвому впливі на слухача, читача, глядача. Наприклад, художнє слово викликає емоційно-естетичну реакцію. Сприймання музики йде зворотнім шляхом: емоційно-естетична реакція викликає активну діяльність свідомості. Тому співдружність цих видів мистецтва виявляється такою плідною. Варто пам'ятати що взаємодія різних видів мистецтва у навчальному процесі - це не просто додаткове залучення на уроках одного виду мистецтва матеріалів іншого, або ілюстрування одного виду мистецтва іншим. Йдеться про те, що кожен вид мистецтва - неповторна художня цінність, що має свої специфічні особливості й своєрідний вплив на особистість школяра.

Установлення міжпредметних зв'язків допоможе сформувати в учнів цілісну систему знань про мистецтво. Необхідною умовою художнього виховання школярів є реалізація в навчально-виховній роботі таких пізнавальних завдань, які вимагають від учнів загальноестетичної орієнтації в засобах створення художнього образу.

Метою статті є розкриття особливостей формування художньої культури дітей в процесі реалізації поліхудожнього підходу, що є провідною проблемою сучасної музичної педагогіки. У її розв'язанні значна роль відводиться реалізації на уроках музики та у музичній позакласній роботі ідеї взаємозв'язку різних видів мистецтва.

Аналіз попередніх досліджень. Відомий музикознавець Б. Яворський на основі власного педагогічного досвіду створив цілісну концепцію розвитку асоціативного мислення дітей. За цією концепцією, дитяче мислення проходить шлях від розрізнених вражень (зорових, слухових, рухових тощо) до упорядкованих, усвідомлених, логічно пов'язаних асоціацій вищого порядку. На певному етапі музичного розвитку художній і виконавський досвід дітей зливаються, що створює передумови для цілісного сприймання ними музичного твору і художньої творчості.

Асоціації, на які спирався Б. Яворський, можна поділити на зорові, рухові, літературно-мовні й музичні. Накопичення різноманітних асоціативних зв'язків відбувалося у процесі музичної діяльності дітей. Вона включала не тільки рух під музику, хоровий спів, гру на дитячих інструментах, а й, малювання, розповідь, інсценування тощо. Взаємозв'язок різних груп асоціацій мав різнобічний характер: музичні образи породжували літературні, художні, рухові тощо. Головним у навчальному процесі було встановлення паралелей між різними видами мистецтва виконання провідного завдання - музично-творчого розвитку дітей.

Є. Назайкінський відзначає зв'язок рівня і глибини асоціативного мислення з життєвим досвідом дитини, з такими видами відчуттів, як сенсорні (бачення, слухання, дотик) і кінетичні (моторно-рухові). Саме через взаємодію цих відчуттів, на його думку, здійснюється психологічний зв'язок між слухачем і музичним твором, що виконується.

У практиці музичного виховання асоціативний метод художнього мислення успішно застосовувався Н. Гродзенською. На її уроках широко використовувалися літературні образи,

твори живопису, що стимулювали музичне сприймання школярів .

Використання різних видів мистецтва для глибшого емоційно-естетичного сприймання музики школярами дістало широке відбиття в програмі з музики, підготовленій на основі педагогічної концепції Д. Кабалевського, який постійно підкреслював взаємозв'язок різних видів мистецтва як єдність культури і тому пропонував використовувати на уроках музики літературу, живопис, скульптуру, інші види художньої творчості.

Виклад основного матеріалу. Співдружність різних видів мистецтва буде доцільною і дійсно творчою лише тоді, коли кожен вид мистецтва збереже свою специфіку, свою форму художнього мислення. Коли ж ця специфіка не враховується, то взаємодія видів мистецтва порушується і втрачає педагогічну доцільність.

Лише ілюстративне використання інших видів мистецтва на уроці музики не можна оцінювати позитивно. Найчастіше суміжні види мистецтва можуть залучатися до аналізу музичних творів за тематичною і жанровою подібністю. При цьому завжди повинне ставитися конкретне педагогічне завдання. Слід остерігатися, щоб інформація, яку почують учні, не стала заміником спілкування із самими творами мистецтва, щоб художні образи не анатомувалися і не схематизувалися, бо це призводить до втрати художнього впливу на дітей.

Проведення аналогій між музичними і літературними творами має сприяти розкриттю образного змісту цих видів мистецтва, встановлювати асоціативні зв'язки між ними. Якщо вчитель акцентуватиме увагу лише на пізнавальній складовій художніх творів, то знищується та неповторність, яка притаманна кожному з видів мистецтва. Емоційна насиченість, витонченість і багатогранність відтінків слова, глибокий підтекст образів ліричного твору - усе це ріднить лірику з музикою. "Без розуміння й відчуження ліричних творів і поетичної прози людина залишається глухою, байдужою до музики", - справедливо писав В. Сухомлинський [6, с. 288].

Аналізуючи п'єси, слід розкрити учням поетичні образи віршів, запропонувати прочитати їх уголос, вслухаючись у виразність поетичного слова. Використання на уроці музики поезії сприяє розвитку асоціативних уявлень дітей, витонченості сприймання явищ природи. Звернення у ході аналізу п'єс до поетичних текстів справляє сильний емоційний вплив на школярів, збагачує їхній лексичний запас, розширює уявлення про можливості вираження емоційного ставлення до природи в музиці й поезії.

На чисельних прикладах діти ще раз переконуються, що без художньої літератури зникли б усі види вокальної музики (від дитячої пісеньки до великих і складних кантат), народна пісня, опери й балети, не було б інструментальних творів, у яких використовуються мелодії пісень.

Світ мистецтва надзвичайно багатий, складний і різноманітний. Кожен його вид має численні різновиди, роди, жанри тощо. В одному випадку твір мистецтва постає перед нами як матеріальний предмет, звернений до зорового сприймання (скульптура, картина, будівля), у другому - як розгорнутий у часі процес (словесний або музичний), у третьому - як дія, що відбувається в просторі й часі (танець, спектакль, кінофільм). Мистецтво - це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного переживає насолоду.

Висновки. Отже, використовуючи поліхудожній підхід до організації музично-виховної роботи, важливо підвести дітей до розуміння можливостей різних видів мистецтв.

Оптимальний взаємозв'язок між урочною і позаурочною музичною діяльністю молодших школярів є важливою умовою залучення їх до художньої культури, формування естетичних смаків, уміння сприймати і оцінювати твори мистецтва. Отже, виховання музичного мистецтва в позаурочний час є результативним, якщо зміст музичної діяльності визначає соціально-цінні світоглядні ідеї і школярі виявляють своє активне відношення до цих ідей; якщо система занять не лише включає в себе творчу діяльність, а й активний розвиток дітей через сприйняття творів мистецтва; якщо враховується взаємозв'язок у засвоєні

культурних традицій і музичної спадщини і виконується одне з головних завдань урочної та позаурочної роботи з музики – зробити музичне мистецтво потребою дитини, об'єктом її захоплення.

Література

1. Абдулин Э.Б. Теория и практика муз. Обучения в общеобразовательной школе: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1983.
2. Кабалецкий Д.Б. Воспитание ума и сердца: Кн. Для учителя. – М.: Просвещение, 1984.
3. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. – М.: Музыка, 1972.
4. Печерська Е.П. Музично-естетичне виховання школярів у позакласній роботі // Поч. школа. – 1986. – №9.
5. Ростовський О.Я. Педагогічна ситуація сприймання музики школярами // Муз. в школі.: Збірка статей, Вип.11. – К.: 1987.
6. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. Ставлення до краси в природі і суспільстві//Вибрані твори: В 5 т. - Т. 2. - Київ : Радянська школа, 1976. С. 149 – 418.
7. Щолокова О.П. Художньо-естетичне виховання школярів засобами світової художньої культури. - К.: УДПУ, 1993. - С. 57

М.В. Горбачова,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач О.А.Шикирінська

ТВОРЧИСТЬ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти в Україні є створення умов для виховання особистості, здатної творчо мислити, самостійно приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни в умовах докорінної перебудови всіх сфер життєдіяльності суспільства. У зв'язку з цим, нині відбувається модернізація національної системи освіти та впровадження новітніх концепцій виховання людини. На перехід від директивної до особистісно зорієнтованої моделі навчання та виховання, що націлює на пошук нових шляхів і засобів розкриття неповторного творчого потенціалу особистості, орієнтується Концепція загальної середньої освіти, Концепція національного та художньо-естетичного виховання учнів, Національна програма «Діти України», в якій визначено, що відродження суспільства України, його розвиток значною мірою залежить від творчості та активності його членів, їх ініціативи, тих умов, які створюються для розвитку творчого потенціалу кожної особистості [2].

Нині педагогічна наука розробляє парадигми особистісно зорієнтованого навчання для нової школи України XXI століття. Ця школа має плекати творчу особистість, здатну до самоосвіти та саморозвитку, критично мислячу, спроможну опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання й уміння для творчого розв'язання проблем [2]. Проголосивши людину найвищою цінністю, наша держава стала на шлях втілення гуманістичних ідей у педагогічну теорію та практику. Саме тому навчання в сучасній школі має забезпечувати оптимальні умови для самореалізації особистості школяра, розкриття всіх закладених у ній природних задатків, її здатності до свободи й творчості. Розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту всіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати навчальний процес для того, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їх творчих можливостей. У процесі навчання основними чинниками формування творчої особистості та розвитку її творчих здібностей є, насамперед, система естетичного виховання, модель особистісно-зорієнтованого навчання та творча особистість вчителя.

Аналіз попередніх досліджень. Протягом всіх років ця проблема привертає до себе пильний інтерес представників найрізноманітніших галузей наукового пізнання - філософії,